

Rindert Kromhout

**VERTEL ME
WIE WIJ
WAREN**

Leopold / Amsterdam

Voorjaar 1978 – Duncan

~

6 Het vermolmde tuinhek hing uit het lood. Het kostte me moeite het open te krijgen, de scharnieren werkten niet mee. Een stuk hout brak af onder de druk van mijn duim. Ik gooide het weg, veegde mijn vingers af aan mijn broek en liep de tuin in. Mijn schoenen zogen zich vast in de zompige bodem.

De tuin was een modderpoel waaruit niet veel meer dan gras en onkruid opstak, zoals hij een modderpoel was geweest toen we hier meer dan een halve eeuw geleden kwamen wonen. De fruitbomen bij de tuinmuur waren in geen jaren gesnoeid. Eronder lagen rottende vruchten van de afgelopen herfst.

Het beeld van de zwevende vrouw aan de rand van de vijver was begroeid met mos. Op haar hoofd zat een roodborstje dat belangstellend naar me opkeek. Ik moest, zoals altijd als ik zo'n vogeltje zag, denken aan mijn halfzus Angelica. Ooit was een voorouder van dit roodborstje haar beste vriend geweest. Ik glimlachte bij de herinnering, maar die glimlach verdween snel. Veel meer dan herinneringen hadden we hier niet meer – en dat was precies waar het me vandaag om ging.

Ik keek naar het huis, Charleston Farmhouse, het boerenhuis in Sussex waarin ik ben opgegroeid en geworden tot wie ik ben. Quentin Bell, schrijver, beeldend kunstenaar, echtgenoot, vader van drie volwassen kinderen.

De ramen waren vies. Zelfs als de zon er recht op scheen was het licht in huis schemerig als zonlicht dat door vitrages werd gefilterd. Dat was al maanden zo. Er was weinig reden meer de ramen te zemen.

De muren en vensterbanken waren aangetast door optrekend vocht en zwammen. Een klimhortensia was losgekomen

van de muur en had pleisterwerk meegetrokken. Het verval werd met de dag zichtbaarder.

De voordeur was niet op slot. Ik ging naar binnen. Meteen drong stank mijn neus in. De geur van rijpend vlees en kokosmatten en schalen vol fruit, ooit zo typerend voor Charleston, was verdrongen door de geur van oud, stilstaand water onder de vloer. In de hal stonden twee koffers en een volgepakte kartonnen doos.

Ik keek de eetkamer in. Ook hier was de verwaarlozing onmiskenbaar. De muurschilderingen waren vervaagd, het door mijn moeder gedecoreerde blad van de eettafel afgesleten. Het hout van de stoelen was aangevreten door houtworm, de zittingen bedekt met stof. Een verlatener indruk had het huis niet kunnen maken. Maar het was niet verlaten, nog niet.

Vanuit het atelier klonk muziek die krakend uit een radio kwam, cellosonates van Bach. Ik zette mijn tas met boodschappen in de keuken en ging op het geluid af.

In een rolstoel zat een oude man met een strohoed op, met zijn rug naar me toe. Hij was een stilleven aan het schilderen, een vaas met bloemen. Het penseel dat hij in zijn hand hield, trilde.

Ik kneep de schilder teder in zijn schouder.

‘Duncan,’ zei ik zacht.

‘Quentin.’ Duncan keek naar me op en glimlachte. ‘Ik had je niet gehoord. Volgens mij ben ik doof aan het worden.’

‘Ha!’ zei ik. ‘Onzin. Jij hoort alleen maar wat je wilt horen. Dat is altijd al zo geweest en het heeft niks met doofheid te maken.’

Hij lachte en hoestte. Hij veegde zijn mond en lange, grijze baard droog met een zakdoek. ‘Jou hoef ik niks wijs te maken,’ zei hij.

‘Zo is het maar net,’ zei ik. ‘Waarom is de kachel niet aan?’

Duncan haalde zijn schouders op. ‘Niet aan gedacht. Kom bij me zitten, hou me gezelschap.’

Ik ging terug naar de keuken om koffie te zetten en schoof daarna een stoel naar de schildersezels.

‘Morgen komt Paul me ophalen,’ zei Duncan. ‘Ja. Morgen. Mijn spullen staan al klaar.’

8 ‘Ik heb het gezien,’ zei ik, terwijl ik mijn handen om de hete mok vouwde. ‘Twee koffers en een doos. Is dat alles wat je wilt meenemen?’

‘Ik geef niet om bezit, dat weet je toch?’

‘En je schilderspullen?’ vroeg ik.

‘Eerst moet dit af.’ Hij bracht een streek groen aan op de vaas. ‘Nog een paar uur en ik ben klaar. Hoe vind je het? Als je het niks vindt, gooi ik het weg.’

Weer kreeg hij een hoestbui. Hij ademde zwaar. Hij had longontsteking en moest daarom weg uit deze vochtige omgeving. De huisarts had gezegd dat hij moest worden opgenomen in het ziekenhuis in Brighton, maar Duncan wilde niet. ‘In een ziekenhuis kwijn ik weg. Daar moet ik het gerochel en geklaag van bejaarden aanhoren. Stuur me dan maar liever naar de hel van Dante.’

Ik hurkte neer bij de open haard en propte krantenpapier tussen de houtblokken. ‘Als je schilderij af is, koop ik het van je,’ zei ik.

‘Als het af is, krijg je het van me,’ zei Duncan.

Het hout sputterde tegen, maar uiteindelijk lukte het me het vuur aan te krijgen. Een behaaglijke warmte kroop de kamer in.

Het had ons moeite gekost Duncan ervan te overtuigen dat hij hier echt niet langer kon blijven. Het versleten huis hoorde bij hem zoals de versleten kleren die hij droeg. Ik kon me hem nauwelijks voorstellen in een andere omgeving of in een andere broek. Hij had hier drieënvijftig jaar gewoond. Ik vermoedde dat de broek die hij nu droeg al die jaren had meegemaakt.

Drieënvijftig jaar, meer dan een halve eeuw, een mensenleven, een tijdperk dat ik niet anders zou kunnen benoemen dan ‘de opkomst en neergang van een paradijs op aarde...’

En daar ging het me vandaag om.

Toen ik jong was, en tot lang daarna, was Charleston een huis vol kleurrijke bewoners geweest en voor mij een feest om in op te groeien.

De onbetwiste heerseres van Charleston was mijn moeder Vanessa. Zij was het hoofd van een in de ogen van buitenstaanders wonderlijk samengesteld gezin. In de eerste plaats was daar Duncan, die niet mijn moeders man was, al hadden ze samen een dochter, maar wel haar huisgenoot, haar kameeraad, haar hartsvriend. Duncan hield van mannen, vooral van knappe, jonge mannen. Zijn grote liefde heette David Garnett en ook David heeft jaren bij ons in huis gewoond. Dan had je ons, de kinderen: mijn broer Julian, ik en Angelica. En verder was er nog mijn vader Clive, die in Londen woonde en minnaressen had, maar die van tijd tot tijd kwam logeren, en ten slotte ons personeel en de vele vrienden en familieleden die voortdurend in Charleston over de vloer kwamen om te schrijven, te schilderen, te eten en te discussiëren. Het was een huis, een wereld, vol verbeelding en vrijdenkers en pacifisten en feministen, maar wel een wereld, moet ik er eerlijk bij zeggen, die ophield bij onze tuinmuur.

En nu was alleen Duncan er nog, alle anderen waren weg of dood, vooral dood. En Duncan was echt niet in staat nog langer voor zichzelf te zorgen. Hij was nauwelijks nog in staat uit zijn stoel op te staan. Zijn bed was een paar maanden geleden van zijn kamer op de bovenverdieping naar het atelier verplaatst. Zijn maaltijden kreeg hij hier. Op een ladekast stonden een televisietoestel en een radio. Charleston, met de talloze kamers waarin we hadden geleefd, gewerkt, gevreeën, was teruggebracht tot deze ene ruimte en de wc in de gang.

Vrijwel dagelijks kwamen Angelica of ik of Paul Roche, Duncans trouwste vriend, kijken hoe het met hem ging. Wat we zagen beviel ons allerminst. De aftakeling had niet alleen bezit genomen van het huis maar ook van Duncans lichaam.

10 Aangezien de huishoudster die we in dienst hadden genomen om voor hem te zorgen verscheen en verdween zoals het haar uitkwam, werd het meeste werk door ons gedaan. We ruimden de kamer op, lazten Duncan voor uit de romans van Jane Austen of van mijn tante Virginia Woolf, zorgden dat hij voldoende at en verschoonden de oude man als dat nodig was. Elke volgende dag zagen we dat hij verder achteruit was gegaan.

Die longontsteking en Duncans absolute weigering zich te laten opnemen in een kliniek hadden de doorslag gegeven. Hij moest hier weg en als hij weg was, was er geen enkele reden meer het huis langer aan te houden. Wij wisten en Duncan wist zelf ook dat het geen tijdelijke verhuizing zou zijn. Paul had aangeboden de zorg voor hem op zich te nemen. 'Clarissa en ik hebben ruimte genoeg,' had hij gezegd. 'Je krijgt een eigen kamer en een eigen werkplek. En nee, ik duld geen tegenspraak, zelfs niet van jou. Bovendien heeft Clarissa gedreigd je te komen halen als je niet uit eigen beweging mee gaat.'

Ook Angelica en ik hadden gezegd dat Duncan welkom was bij een van ons, maar Duncan had voor Paul gekozen. 'Jullie kennen me te goed en je zou je binnen een paar dagen aan me gaan ergeren.'

Het gezin Roche woonde in Berkshire, op meer dan drie uur rijden van Charleston, maar we probeerden Duncan niet op andere gedachten te brengen, want we wisten dat hij bij Paul en Clarissa liefdevolle laatste weken of maanden of, je kon niet weten, jaren zou gaan doorbrengen.

De huur van Charleston was opgezegd. Aan het eind van de maand zou het huis niet meer van ons zijn. Nieuwe bewoners

zouden het naar hun eigen hand zetten en alle sporen van ons uitwissen, zoals Duncan en mijn moeder eens de sporen van vorige bewoners hadden uitgewist. Daarom wilde ik dit laatste schilderij van Duncan hebben, als laatste houvast aan wat voorbij was. En daarom ook was ik vandaag gekomen met een notitieboekje vol vragen.

11

‘Duncan,’ zei ik, ‘ik heb je nodig.’

Hij legde zijn penseel neer. ‘Nodig? Ik dacht dat je was gekomen omdat je medelijden met me hebt.’ Hij grijnsde.

‘Dat mocht je willen,’ zei ik. ‘Medelijden heb ik alleen met dit arme, oude huis.’

‘Waar heb je me voor nodig?’ vroeg Duncan.

‘Ik werk aan een boek,’ zei ik.

‘Dat is niet voor het eerst,’ zei Duncan. ‘Wat voor boek?’

‘Een boek over vroeger, over ons, een verhalenbundel over Charleston en zijn bewoners. Het moet een portret in vier verhalen worden. Ik wil beschrijven hoe we leefden en werkten, en ook hoe de buitenwereld aankeek tegen de manier waarop wij leefden en werkten.’

Duncan knikte. ‘Dat lijkt me een mooi plan,’ zei hij. ‘Had je me daar al eerder over verteld?’

Ik vond dat een vreemde vraag. ‘Nee,’ zei ik. ‘Ik wilde eerst voor mezelf uitmaken of het iets zou kunnen worden. Volgens mij wordt het wel wat.’

‘Waarom heb je mij er bij nodig?’ vroeg Duncan.

‘Omdat er dingen zijn die ik niet weet, of waarvan ik maar half op de hoogte ben. Jullie deden wel altijd alsof jullie zo openhartig waren, maar er zijn dingen die jullie me nooit hebben verteld. Dat merk ik nu ik met die verhalen bezig ben. De ene vraag na de andere komt in me op, maar sommige antwoorden heb ik niet. Jij bent de enige die me die kan geven.’ Ik had willen zeggen ‘de laatste’, maar vond dat een te tragisch

woord. Dit was al 'de laatste dag'. 'Zonder jou wordt mijn boek een portret met gaten,' zei ik, 'een schilderij waarvoor de schilder te weinig verf heeft.'

12 'Hm. Ik ben nooit zo'n prater geweest,' zei Duncan. 'Dat weet je toch?'

'Juist daarom,' zei ik. 'Práát tegen me. Vertel me vandaag wat ik nog niet weet, zodat ik mijn boek kan afmaken. Vertel me wie wij waren.'

'Vandaag? Nu het nog kan, bedoel je?' vroeg hij.

'Nu we nog samen in dit huis zijn,' zei ik.

'Nu het nog kan, bedoel je,' herhaalde Duncan. 'Ik ga binnenkort dood.'

'Je gaat niet dood,' zei ik, 'je gaat verhuizen.'

'Mijn geheugen is me in de steek aan het laten,' zei Duncan. 'Ik weet niet eens meer wat ik gisteren heb gegeten.'

'Héb je gisteren wel iets gegeten?' vroeg ik.

'Zelfs dat weet ik niet meer.'

'Dat overkomt mij ook wel eens,' zei ik, 'tot wanhoop van mijn gezin. En de dingen van vroeger, ben je die ook vergeten?'

Hij dacht even na. 'Aan vroeger denk ik nog iedere dag. Met een glimlach, Quentin, met een glimlach. Goed, vraag maar wat je wilt weten.'

Ik haalde het notitieboekje uit mijn zak, maar Duncan zei: 'Niet hier. Jij moet ook iets voor mij doen. Je hebt me op een idee gebracht.'

'En dat is?' vroeg ik.

'Ik ben al in geen maanden boven geweest,' zei hij, 'en na vandaag zal het er nooit meer van komen. Neem me mee naar boven en stel je vragen als we door het huis lopen, door ons leven van vroeger. Ik beloof je dat ik zal praten. Maar ik betwijfel of ik je iets nieuws kan vertellen, van al mijn geheimen is er niet één meer over.'

‘Het gaat niet om geheimen,’ zei ik, ‘maar om... nou goed, we praten erover als we rondlopen. Zeg maar waar je het eerst heen wilt. Naar je oude kamer?’

‘Naar de bibliotheek.’

‘Mijn favoriete kamer,’ zei ik. ‘Je weet toch dat er niet zo heel veel van over is, hè? Sinds jij hier beneden woont, is er boven nogal wat veranderd. Ik wil niet dat je schrikt.’

Streng keek Duncan me aan. ‘Je hebt informatie van me nodig, behandel me dan niet als iemand die seniel is, anders zeg ik niks.’ Hij grinnikte en hoestte. ‘Waarschijnlijk ben ik het wel, maar behandel me niet zo. Schiet op, breng me naar boven.’

‘Je kwijlt,’ zei ik, ‘veeg je mond af.’

‘Je houdt van me,’ zei Duncan.

Ik pakte de handgrepen van de rolstoel, maar Duncan zei: ‘Wacht.’ Hij wees. ‘Daar is hij weer.’

Bij het raam stond een jongen die naar binnen keek, een jongen met sluijk, donkerblond haar en heldere ogen. Hij leek me een jaar of twaalf. Hij had zijn handen om zijn ogen gekromd om ons beter te kunnen zien. Ik kende die jongen niet.

‘De kleinzoon van de buurman,’ zei Duncan. ‘Hij staat daar wel vaker, soms samen met zijn vriendjes. Als ik naar hem zwaai, rent hij weg. Ik vraag me af wat hij wil.’ Hij wuifde. Het gezicht achter het raam verdween.

‘Je bent een zonderlinge oude man in een spookhuis,’ zei ik. ‘Dat vindt zo’n jongetje spannend.’

‘Ja...’ zei Duncan, ‘dat zal het wel zijn.’

Ik liep naar het raam. De jongen was nergens meer te zien.

‘Ik heb daar ook wel eens gestaan toen ik klein was,’ zei ik. ‘Dan sloop ik door de tuin en dan keek ik naar jou en Vanessa als jullie aan het werk waren. Dat deed ik in opdracht van Julian. Ik moest jullie bespioneren en hem later in onze boomhut verslag uitbrengen van wat jullie aan het doen waren.’

‘Je moeder en ik hadden heus wel door dat je daar stond,’ zei Duncan. ‘Maar we deden altijd alsof we je niet zagen of hoorden. Voor geruisloos sluipen had je geen talent.’

Ik lachte en duwde de rolstoel het atelier uit.

14 ‘Misschien is die jongen ook door iemand gestuurd,’ zei Duncan. ‘De mensen in deze streek hebben ons altijd merkwaardig gevonden en waarschijnlijk vinden ze dat na al die jaren nog steeds. We zijn geen burens, maar een bezienswaardigheid.’

‘Kan het je schelen?’ vroeg ik.

‘Welnee. Ik heb me er nooit iets van aangetrokken.’

‘Ik wel,’ zei ik. ‘En juist daarom wil ik die verhalen schrijven. Die jongen bij het raam en al die anderen die geen flauwe idee hebben, moeten weten wie wij waren, wie wij écht waren.’

‘Waarom?’ vroeg Duncan.

‘Omdat ik een prachtige jeugd heb gehad in dit huis.’

Ik reed de rolstoel tot aan de trap. Duncan zocht steun aan mijn arm en hees zich uit de stoel. Ik zag hoe broos zijn vingers waren geworden, alsof het vlees zich had teruggetrokken in zijn botten.

Het ging traag en moeizaam. Een voet op de eerste tree, zijn andere voet ernaast, een voet naar de volgende tree. Het zweet brak hem uit. Aan zijn huid voelde ik dat hij koorts had.

In de gang op de eerste verdieping zette ik hem op een stoel. Zelf was ik ook buiten adem. Ik leunde tegen de muur.

‘Je wordt oud,’ zei Duncan ironisch.

‘Over een paar jaar heb ik vermoedelijk kleinkinderen,’ zei ik. ‘Ik ben oud.’ Mijn kinderen hadden al aangekondigd dat ze hun toekomstige zoons en dochters liever niet bij mij zouden laten logeren, omdat ik alles goed vond en nooit eens met mijn vuist op tafel sloeg. ‘Je zou een slechte invloed op ze hebben, opa Quentin,’ hadden ze gezegd. Mijn kinderen hielden ervan me te plagen. Ik was gek op ze.

Het viel me op dat er hier, net als in de gang beneden, veel kale plekken waren, waar tot voor kort schilderijen van Duncan of mijn moeder hadden gehangen.

Duncan zag dat ik het zag. 'Ach,' zei hij, 'er komt wel eens iemand die graag een schilderij wil hebben. Meestal laat ik zo'n jongen gewoon maar zijn gang gaan.'

15

Ik begreep dat er profiteurs over de vloer kwamen. Duncan glimlachte verlegen. 'Het maakt me gelukkig jonge mensen om me heen te hebben,' zei hij. 'Wat doet het ertoe aan wiens muur zo'n schilderij hangt?'

Zijn uitleg verbaasde me niet. Verleidelijke jonge mannen konden nog altijd met Duncan doen wat ze wilden. Vrouwen ook, maar bij hen waren leeftijd en uiterlijk van geen belang.

Duncans kwetsbare toestand leidde de laatste jaren wel vaker tot situaties waartegen we hem in bescherming wilden nemen. Toen hij negentig werd wilde een beeldhouwster een buste van hem maken. Het was een kreng van een mens dat hem dwong staande te poseren. Wij vonden dat maar niks, maar Duncan liet haar begaan. Tijdens een van die urenlange sessies is hij flauwgevallen. We hebben die wrede vrouw de deur uit gezet. Ze maakte een scène voordat ze vertrok en eiste een van Duncans schilderijen als vergoeding voor haar werk. Ze heeft zowel het schilderij als de nog niet voltooide buste meegenomen; we hebben geen van beide ooit teruggezien en haar goddank ook niet.

'Hoe weet je dat die jongens de schilderijen niet verkopen en het geld in hun eigen zak steken?' vroeg ik.

'Waarom zou ik dat willen weten?' Hij kreeg een verschrikkelijke hoestbui. Zijn adem piepte. Hij stond op en greep mijn arm weer. 'Gaan we nog?'

We gingen en keken om ons heen in wat er resteerde van de bibliotheek. Ook hier rook het naar vocht en schimmel.

Veel planken waren leeg, de meest waardevolle boeken wa-

ren weggehaald. Een deel ervan stond in mijn werkkamer in mijn huis in Beddingham, niet ver van hier. De rest zou ik meenemen nadat Duncan was verhuisd. Ik zette een raam open om de muffe lucht te verdrijven.

16 Duncan pakte een boek uit de kast en ging ermee in de leunstoel zitten die in een hoek van het vertrek stond. Zijn adem piepte. Een tochtvlaag trok door de kamer. Haastig deed ik het raam weer dicht. 'Sorry,' zei ik.

'Als ik kou vat, is het jouw schuld,' zei Duncan. Zijn humor had hij in elk geval nog.

Het boek dat hij had gepakt was de korte novelle *Prelude* van Katherine Mansfield, een van de eerste publicaties van de Hogarth Press, de uitgeverij van mijn tante Virginia en oom Leonard. Virginia, de grote schrijfster Virginia Woolf, de zus van mijn moeder en bovenal mijn leermeesteres toen ik het plan had opgevat schrijver te worden. Ik las het jaartal op de titelpagina: 1918. Het was een handgedrukt, handgebonden boekje. Sommige regels waren scheef, lang niet alle letters stonden op dezelfde hoogte. Het was het product van hobbyisten die uitgever wilden zijn, al was het verhaal zelf, vond ik, een meesterwerk. Ik kende het uit mijn hoofd. Virginia had het me cadeau gegeven. 'Iedere beginnende schrijver zou dit boek moeten lezen,' had ze gezegd. 'Dan weet je hoe het moet.'

'De begintijd was de mooiste tijd,' zei Duncan. Hij aaide het boek alsof het een huisdier was. 'Je moeder en ik samen in ons atelier in Londen, of in de National Gallery om meesterwerken te kopiëren. Virginia en Leonard met hun uitgeverijtje. Ja, dat was een verrukkelijke tijd. Niemand had toen verwachtingen van ons, alleen wijzelf. We waren amateurs in wat we deden en we genoten ervan. Ik denk dat ik misschien nog wel het meest hou van de schilderijen die ik maakte toen ik twintig was, al zijn ze net zo onbeholpen als dit boekje.'

'Ben jij ooit jaloers geweest op een andere schilder?' vroeg ik.

Verbaasd keek Duncan me aan. 'Waarom zou ik?'

Ik besepte dat ik een domme vraag had gesteld. Jaloezie was niet iets wat bij Duncan paste. Bewondering wel.

Ik pakte een ander boek, een vuistdikke, beduimelde roman. 'En dit?' zei ik. 'Wat zou er zijn gebeurd als Virginia en Leonard ook dit hadden uitgegeven? Ik heb me dat al die jaren afgevraagd. Het leek me een mooi onderwerp voor een van mijn verhalen.'

'Ze hebben dat boek geweigerd omdat ze het niet goed genoeg vonden,' zei Duncan, 'en ze hebben er nooit een moment spijt van gehad.'

'Vertel me daar eens wat meer over,' zei ik. 'Als ik Virginia er naar vroeg, kreeg ik nooit antwoord en zei ze alleen dat ik het zelf moest lezen om mijn eigen oordeel te vormen. Leonard heeft me later wel het een en ander verteld, maar ik wil graag horen wat jij er nog van weet. Vertel me over die eerste jaren, toen iedereen nog in Londen woonde.'

'En heb je het ook zelf gelezen?' vroeg Duncan.

'Pas na Virginia's dood,' zei ik. 'Ik vind het fascinerend. Telkens als ik het lees, ontdek ik nieuwe lagen in de taal en in het verhaal. Het is het wonderlijkste boek dat ik ken.'

'Als ik een omslagillustratie voor dat boek had gemaakt,' zei Duncan, 'zou die tekening nu beroemder zijn geweest dan al mijn schilderijen bij elkaar. Maar je weet toch dat ze niet alleen omdat ze zoveel van literatuur hielden met die uitgeverij zijn begonnen? Er was een nog belangrijker reden en daar moet je ook over schrijven.'

Ik schroefde de dop van mijn pen. 'Dat is nou precies waarom ik jou nodig heb, want ook daar weet ik volgens mij niet alles van...'